

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կղերական դպրոցների փակումը Ֆրանսիայում.—Կղերականների գլխավոր դաշնակիցը ժողովրդի տգիտութիւնն է.—Կղերական ոգու թուլացումը Ֆրանսիայում.—Սօյսերի հրաժարականը և անգլիական նոր պրեմիէր Բալֆորը.—Բօէր գեներալները Սնգլիայում.—Հանգանակութիւն բօէրների օգտին.—Վիլհէլմ կայսրը Պօլնանում.—Մակեդոնական համաժողով:

Պ օ լ ս ի թ ե ռ թ ե ռ ի ց . Ինչպէ՞ս կընտրուի Վիէնայի միութարեանց արբանյալը.—Ժէզուիթները Մարզուանի մէջ.—Ամուսնալուծում.—Նիլիկիս-յի կաթողիկոսական ընտրութեան հարցը:

Մեր տեսութիւններից մէկում (№ 6) մենք յիշել էինք որ ֆրանսիական նոր կաբինէտի ծրագրի մէջ առաջին տեղն է բռնում՝ միաբանութիւնների նկատմամբ օրէնքների խիստ գործադրութիւնը: Այդ օրէնքների հետ ծանօթացրել ենք մեր ընթերցողներին դեռ անցեալ տարի (№ 4): Այժմ սկսուել է իրագործման շրջանը: Մինիստր-նախագահ Կոմբը դեռ յունիս ամսի վերջերում յանձնարարեց բոլոր պրեֆեկտներին՝ իրազեկ անել այն կրօնական միաբանութիւններին, որոնք թոյլտուութիւն չէին խնդրել հիմնուել Ֆրանսիայում, միաբանութիւնների մասին ընդունուած օրէնքի յայտարարութիւններից յետոյ, որ դրանք բոլորը պարտաւոր են մի շաբաթուայ ընթացքում վերջացնել իրանց հաշիւները և ցրուել: Հակառակ դէպքում իրանք պրեֆեկտները պարտաւոր էին ձեռնամուխ լինել միաբանական դպրոցների փակման: Կղերականները մեծ յոյս ունէին որ դրպրոցների փակումը, աշակերտների «անել դրութիւնը», դատաւարակող քոյրերի լացն ու կոծը և «փողոց չարտուիլը» ամբողջ Ֆրանսիայում պէտք է սարսափելի զգոգնութիւն յարուցանեն կառավարութեան դէմ: Նրանք յոյս ունէին հակապական ցոյցերով յետ կանգնեցնել Կոմբին իր վճռական քայլից: Բայց կղերական վայնասուներ և ցոյցերը համեմատաբար շատ քիչ տպա-

ւորութիւն թողին ներկայ Յրանսիայում և նոյն իսկ 1880 թվականներին, Ֆերրիի ժամանակ, եզուիտների աքսորումը աւելի ցնցեց Յրանսիան քան այժմեան պայքարը:

Այնուամենայնիւ Կոմբի մինիստրութիւնը բաւական զբոսացանք ունեցաւ և ստիպուած եղաւ մեծ հաստատակամութիւն և վճողականութիւն ցոյց տալ: Դեռ պարլամենտի արձակուրդներէն առաջ, պատգամաւորների վերջին նիստերում, յետադիմական տարրերը փորձեցին աղմկալի վիճաբանութիւններով կոտրել Կոմբի հաստատակամութիւնը: Դժնի Կօչէնին պատասխանելով Կոմբը յայտնեց, որ միաբանութիւնների մասին նոր օրէնքի իմաստը միանգամայն պարզ է. ոչ մի նոր միաբանութիւն, ոչ մի նոր հիմնարկութիւն կամ գոյութիւն ունեցող միաբանութեան բաժանմունք՝ չի կարող հիմնուել առանց կառավարութեան թոյլտուութեան: Մինչդեռ 1901 թուականի օրէնքի հրատարակութիւնից յետոյ հիմնուել են միաբանութեան շատ նոր դպրոցներ, և այդ բացարձակապէս կոտի մի կողմէ՝ ուղղած կառավարութեան հոսիչին: Բայց կառավարութիւնը համբերում էր, և երբ մի քանի միաբանութիւններ մերժեցին հնազանդուել օրէնքին, — հիմնուելով այն բանի վրայ, թէ քանի որ իրանք թոյլատրուած են, չի կարելի արգելել նրանց նոր բաժանմունքներ հիմնել, — կառավարութիւնը մի անգամ ևս բացատրեց դրանց, որ ինաքանչիւր միաբանական նոր հիմնարկութիւն կարօտ է թոյլտուութեան: Այն ժամանակ միաբանութիւնների մեծ մասը խնդրեց պահանջուող թոյլտուութիւնը, բայց վեց միաբանութիւններ դրանից յետոյ էլ շարունակում էին գործել առանց թոյլտուութեան, և հէնց դրանց դէմ էր ուղղուած դպրոցների փակման հրամանը: Չուզենալով ենթարկուել օրէնքին, այդ միաբանութիւնները սկսեցին առարկել, որ իրանք յանձնել են դպրոցները աշխարհական անձանց, որոնց մօտ իրանք վարձով դասատուներ են: Սակայն պետական խորհուրդը բացատրեց, որ դպրոցները, որոնց մէջ դասաւանդում են միաբանութիւնների անդամները, հաւասարուած են միաբանական դպրոցներին: Այդպիսով կառավարութիւնը մեծ կրկայնամտութիւն ցոյց տուեց և հակառակորդների բոլոր մեղադրանքները՝ խտասարտութեան և անդթութեան մէջ՝ բոլորովին անհիմն են: Միաբանութիւնները վաղուց ի վեր գիտէին թէ ինչ է նրանց սպասում, բայց մինչև վերջին րոպէն յամառ ընդդիմադրութիւն էին ցոյց տալիս վաշտութեան: «Մենք, — ասաց վերջում Կոմբը, — գործադրեցինք միաբանութիւնների մասին օրէնքը չափաւորութեան ոգով, սակայն հաստատուն վճողականութեամբ՝ տալ հասկանալ բոլորին, որ մենք մինչև վերջ

գլուխ կը բերենք մեր պարտաւորութիւնը: Եւ մենք կանգ չենք առնի նոր ընդունած միջոցի վրայ: Նրան կը հետեւեն և ուրիշները: Յունիսի 14-ին հրատարակած հրամանը՝ չը թոյլատրած դպրոցների մասին՝ հանդիսանում է իբրև ուղղակի հետեւանք մեր յայտարարութեան, որ ձեր կողմից հաւանութիւն գտաւ, ուստի մենք խնդրում ենք հանրապետական կուսակցութիւնից՝ յոյց տալ մեզ միահամուռ աջակցութիւն: Ֆրանսիան ազգային ժողովը (պալատը) ուղարկեց հանրապետական մեծամասնութիւն նրա համար, որ ապահովի քաղաքացիական հասարակութեան յաղթանակը արեղայական հնազանդութեան վրայ: Եւ պարլամենտը ձայների ահագին մեծամասնութեամբ հաւանութիւն տուաւ կառավարութեան բացատրութեանը և որոշեց Կոմբի ճառը կայնել ամբողջ Ֆրանսիայում:

Իր մի այլ ճառում (Պօնսում) Կոմբը ասաց. «Միաբանութիւնների մասին օրէնքը անհրաժեշտ դառաւ միաբանութիւնների բազմանալու և երկրի քաղաքական կեանքի մէջ դրանց միջամբողջների չնորհիւ: Առանց այդ օրէնքի հանրապետութեան տեղ կը թագաւորէր միապետութիւն կամ թէօկրատիա»...

Մենք արդէն տեսնք թէ կղերականութիւնը Ֆրանսիայի մէջ ինչ խաւերի համակրութիւնն էր գրաւել շնորհիւ Ֆալլուի օրէնքի (№ 6): Բնականաբար առանց ցոյցերի, առանց ընդդիմադրութեան, և կոիւնքի չէին կարող փակուել միաբանութիւնների դպրոցները: Եւ թէ Պարիզում թէ զաւառներում ամբողջ, դրդուած կղերականներից, արքայականներից և այլ յետադէմ ոյժերից, աշխատում էր բռնի ոյժով պաշտպանել հալածուող կոյսերին և սուրբ հայրերին: Կարծես նորից Դրէյֆուսեան օրերն էին նորոգուած ամբողջ Ֆրանսիայում:

Կղերականների ոյժի մասին գաղափար են տալիս, ի միջի այլոց, հետեւալ թուերը. ֆրանսիական միաբանութիւնները 6—13 տարեկան երեխաների համար ունեն 22,167 դպրոցներ 1,629,612 աշակերտներով, կառավարութեան 62,192 նման դպրոցների հանդէպ, որոնք ունեն 3,780,405 աշակերտներ: Սրանից բացի կրօնական միաբանութիւններն ունեն 2,905 մանկապարտէզներ 362,214 երեխաներով, մինչդեռ պետական մանկապարտէզների թիւը հասնում է 2,574-ի 395,661 երեխաներով: Պետութեան և քաղաքային ինքնավարութիւններին պատկանող միջնակարգ դպրոցների թիւն է Ֆրանսիայում 85,599, մինչդեռ մասնաւոր միջնակարգ վարժարանների և կրօնական միաբանութիւնների վարժարանների թիւը, բացի զուտ կրօնական դպրոցները, հասնում է 68,825 ի. թող որ աղջիկների բարձրագոյն կրթութիւնը գլխաւորապէս կրօնական միաբանութիւնների ձեռքին է:

Դպրոցից դուրս հասարակական համոզմունքի վրայ ազդելու համար, միաբանութիւններն իրանց ձեռքի տակ ունեցած ահագին նիւթական միջոցներով հրատարակում են La Croix-ի նման մի թերթ, որի գլխաւոր կենտրոնը Պարիզումն է, բայց գաւառական եօթ գլխաւոր քաղաքներում ունի նաև յաւելուածներ տեղական նորութիւնների La Croix թերթը և իր տպարանը պատկանում են ասոսիացիոնիստների կարգին։ Նոյն տըպարանից դուրս էին գալիս, լրագրներից բացի, նաև ազդեցիական բնաւորութիւն կրող բազմաթիւ այլ հրատարակութիւններ՝ օրացոյցներ, շաբաթաթերթեր, ժողովրդական գրքեր, պատկերազարդ ժողովրդական լրագրներ, պամֆլետներ, թռուցիկ թերթեր՝ բուլվարների վրայ ցրելու համար և այլն։

Սակայն չը նայած կղերի այդ ահագին ոյժին, այնուամենայնիւ, նկատելի է որ կղերականութիւնը այս վերջին 20 տարիների ընթացքում կամաց կամաց թուլացել է Ֆրանսիայում, և դրա գլխաւոր պատճառը այն է, որ 1880 թուականից յետոյ Ֆրանսիական կառավարութիւնը մտցրեց ձրի, հասարակական, աշխարհիկ կրթութիւնը, բացեց կանանց համար աշխարհական միջնակարգ դպրոցներ։ Անշուշտ եթէ աւելի ևս մեծ ուշադրութիւն դարձնուէր ժողովրդի կրթութեան վրայ, եթէ մասալի համար աւելի մատչելի լինէին սկզբնականից բացի նաև միջին և բարձրագոյն կրթութիւնը (համեմատիւ մեր Ներք. Տես. 1901 թ. № 7) կղերականութիւնը կը զրկուէր իր ամենամեծ դաշնակցից—տգիտութիւնից։ Իսկ քանի լայն տարածուած լինի տգիտութեան թագաւորութիւնը, այնքան ամուր կը լինի և կղերի ոյժը։ Արմատական կուսակցութիւնները այդ լաւ են ըմբռնել, իսկ բուրժուազիային և արքայականներին ի հարկէ ձեռնտու չէ հասկանալ այդ պարզ ճշմարտութիւնը։ Եւ եթէ այժմ կղերական բոլոր ձիգերը իսկապէս ողորմելի հետեւանքներ ունեցան, դրա պատճառը Ֆրանսիայի աշխարհական կրթութեան առաջադիմութիւնն է։ Եւ հանրապետական ոգին այնքան խոր արմատներ է գցել Ֆրանսիայում, որ այդ քոյրեր ու հայրերի բոլոր ջանքերն անզօր եղան փողոցային ցոյցերին համաժողովրդական կերպարանք տալ։ Այդ իրարանցումն ու աղմուկները մի բաժակ ջրի մէջ բարձրացած փոթորկի էին նմանում։ Իզուր չէ Հոռմը դժգոհ այդ կերպով վարած մաքառումից։ պապը անշուշտ կը գերադասէր օրինական ճանապարհով, սուս ու փուս, տակից մղուող մաքառումը, ձգձգումով և քաջքուկով թշնամուն յոգնեցնելը, քան բացարձակ, ճակատ առ ճակատ վարած կռիւը կամ աղմկալի ցոյցերը, որոնք մի կողմից գրգռեցին հակառակորդների եռանդն ու հաստատակամութիւնը, իսկ միւս կողմից՝ անպտուղ հետե-

ւանքներով՝ աւելի վայր գցեցին կղերի հեղինակութիւնը ժողովրդի աչքում:

Ընկճուած միաբանութիւնների մի մասը գաղթեց Ֆրանսիայից ուրիշ երկիրներ—Բելգիա, Շվեյցարիա, Աւստրիա, իսկ 12 հազար միաբանական հիմնարկութիւններ, ենթարկուելով օրէնքի պահանջներին, թոյլտուութիւն են ինդրել կառավարութիւնից վերակսել իրանց գործունէութիւնը, կղերական ցոյցերի այդպիսի անփառունակ վախճանից յետոյ, միթէ արժէ լուրջ խօսել մի քանի փախուսածների կազմած ընկերութեան մասին, որի նպատակն է «տուրք չը վճարելով» բողոքել հանրապետական կառավարութեան «բռնութիւնների» դէմ: Ֆրանսուա Կօպպէի, Դրիւմօնի և Libre Parole թերթի ամբողջ խմբագրութիւնը, մի քանի տասնեակ խեղկատակ համախոհներով, միայն ծաղրածուների փառքին կարող են արժանանալ այս կղերական կատակերգութեան մէջ: Ի վերջոյ, լուրջ ընդդիմադրութիւն ցոյց տուին և ժողովրդական համակրութիւն ունեցան կղերականները իսկապէս Ֆրանսիայի միայն այն գաւառներում, ուր մասսան աւելի խաւար է. այդպէս էր, օրինակ, Բրետայնում (Ֆինիստէր) և Վանդէյայի գիւղերում:

Բրետայնից հիւսիս, ծովի միւս կողմով՝ Մեծ Բրիտանիայում՝ վաղուց չը գիտեն թէ ինչ բան է կղերական յարւ: Բայց Անգլիան այս վերջին տարիներս բռնուած է աշխարհակալական, իմպերիալիստական ցաւով. նա միայն մի քանի ամիս է, որ ազատուել է մի վտանգաւոր տաղնապից—հարաւ-աֆրիկական պատերազմից: Անգլիական պահպանողականների պարագլուխ 72 ամեայ Սօլսբէրին, կարծես այդ պատերազմի վախճանին էր սպասում որ իր հրաժարականը տայ պրէմիէրութիւնից: Հեռանալով քաղաքական ասպարէզից Սօլսբէրին չենք կարծում որ բարի յիշատակներ թողնի ոչ միայն Անգլիայից հեռու երկրներում, մանաւանդ Թիւրքիայի քրիստոնեաների սրտերում, իր արտաքին քաղաքականութեան չորհուրէ, այլ և իր հայրենիքում, ուր նրա համակրանքը միշտ յետադիմական կարգերի և արտօնեալ դատակարգերի կողմն էր: Սօլսբէրիի յաջորդ նշանակուեց նրա քրոջ որդին և սրտակից բարեկամը, Արթուր Բալֆօրը, որ այժմ մօտ 54 տարեկան է: Ընդունուած է ասել, թէ Անգլիայում թագաւորը միայն թագաւորում է և ոչ կառավարում, իսկ կառավարում է կամ ղեկավարում նրա առաջին մինիստրը, պրէմիէրը: Այժմեան պրէմիէրին նկատում են իբրեւ մի հարուստ, կրթուած արիստօկրատ, մի անհոգ, զիջող, փառասիրութիւնից զուրկ, դէպի ամեն մի սկզբունք փիլիսոփայական թերահաւատութեամբ վերաբերուող սրամիտ մարդ, որ

«քաղաքականութեան մէջ զիլեռանաւ է», այսինքն՝ քաղաքականութեան վերաբերում է սիրողի հետաքրքրութեամբ, աւելի զուարճութեան, քան լուրջ դործ կատարելու նպատակով: Այդ ընտրողութիւնը յետոյ, դուրսէ, հիմք ունի այն գուշակութիւնը, որ Բալֆուրի պրեմիէրութեան ժամանակ իրապէս կառավարողը լինելու է նրա բարեկամ Չեմբերլէնը, այդ եռանդոտ, ընդունակ և փառասէր նախկին արմատականը, որի ժողովրդականութիւնը Անգլիայում շատ բարձրացաւ բօէրներէ դէմ վարած պատերազմի աջող վախճանի շնորհիւ:

Անգլիացիները այժմ աշխատում են ամուսնութեան տալ՝ այդ տիտուր և զարհուրելի անցեալը, ինչպէս նկատեց Բոգաի դործակալ տիրահաշակ Ջեմսօնը Կապի պարլամենտում: Սարսափելի պատերազմի աւերումներից յետոյ բօէրներին ոտքի կանգնեցնելու, որբերին և այրիներին օգնելու համար՝ բօէրական գնեւերալներից Բօթան, Դելարէյը և Դելեօր ուղեւորուեցին Եւրոպայի նրանք մտադիր են նախ և առաջ Անգլիայից պահանջել 10 միլիօն ֆ. ստերլինգ՝ վերականգնեցնելու համար աւերուած երկրի իսպառ խանգարուած ամուսնութիւնը: Եւ անգլիացի ժողովուրդը իր թագաւորի հետ շատ փառաւոր և ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին այդ հերոս մարտնչողներին: Նրանց դիմաւորեցին Չեմբերլէնը, Բօքերտսը և Կիտչենէրը: Նախկին ռիսերիմ թշնամիները՝ անգլիական հողի վրայ իրար հանդիպում էին ձեռքի սիրալիր սեղմումներով... Իսկ Վիլհէլմ կայսրը, որ մի ժամանակ հեռագրով խրախուսում էր Կրիւզէրին, այժմ մոռացել է յաղթուածներին և հրաւիրում է իր մօտ այցելութեան յաղթողին—Կիտչենէրին: Երեւի Հնդկաստան մեկնելուց առաջ հարաւ-աֆրիկական բրիտանական զօրքի նախկին հրամանատարը, որ այժմ նշանակուած է Հնդկաստանի անգլիական զօրքի հրամանատար, կը կատարի միլիտարիզմի երկրպագու կայսրի այդ ցանկութիւնը:

Վիլհէլմ կայսրը այժմ Լեհաստանում, Պօլանդում, գրաւուած է իր զօրքերի զինախաղերով: Լեհացիների հասցէին նա աւելորդ չէ համարել ուղղել հետեւեալ խօսքերը, ինչպէս այդ հաղորդում է հեռագիրը.

«Պատասխանելով զաւառական լանդմարշալի ճառին, կայսրը ցաւակցութիւն յայտնեց, որ ոչ-գերմանական ծագումի հպատակների մի մասը դժուարութեամբ է յարմարուում միապետութեան պայմաններին. պատճառը, երեւի, կաթօլիկ դաւանութեան դէմ ոտնձգութիւններն են: Այդ երկու երկրւոյն էլ աւանդութիւններն են: Այդ երկու երկրւոյն էլ անպայման անհիմն են. սակայն աւանդութիւնները պատկա-

նում են պատմութեան, նա ճանաչում է միայն Պրուսիային և և հոգ կը տանէ, որ գաւառը անբաժան կապուած լինի Պրուսիայի հետ, որպէս զի նա բուն պրուսական, գերմանական մնայ»:

Այդպէս է աշխարհիս բաները, հոռմայեցիք այդ ճշմարտութիւնը կարողացան արտայայտել երկու կարճ խօսքերով՝ «veh victis!»:

Այդպիսի պարտուածներից են և մակեդոնացիները, բայց դարերի ծանր լուծը չի մեռցրել նրանց մէջ յոյսը—մի օր էլ յաղթողների շարքն անցնելու Եւ երբէք Մակեդոնիան չի խաղաղուի մինչև որ վերջ չը գնուի թրքական անարդ բեժիմին: Այն կազմակերպութիւնը, որ ղեկավարում է այդ շարժումը, ոչ միայն բացարձակ գործում է Բուլղարիայում, այլ և այս յուլիսի վերջերում և օգոստոսի սկզբներում Սօֆիայում գումարել էր մակեդոնական կօնգրէս, որի նպատակն էր որոշ բարեփոխութիւններ մտցնել մակեդոնական կենտրոնական կօմիտեի կազմի և ծրագրի մէջ: Բ. Դուռը, ի հարկէ, հաշտ աչքով չէր կարող դիտել այդ կօնգրէսի զբաղմունքները, նա բողոքեց բուլղարական այդ «թուլութեան» դէմ, սակայն անուանական կախում ունեցող այդ վառապը պատասխանեց՝ որ Բուլղարիայում ազգաբնակչութիւնը օրէնքով վայելում է՝ ընկերութիւններ և ժողովներ կազմելու իրաւունքը, և մակեդոնական կօնգրէսը այդ օրէնքի սահմաններից դուրս չէ գալիս:

Սակայն մակեդոնական այդ համաժողովում գործիչների երկու ուղղութիւնները—չափաւոր և ծայրայեղ—չը կարողացան համաձայնութեան գալ: Չափաւորների կողմն է և բուլղարական կառավարութեան համակրանքն ու աջակցութիւնը, դրանց պարագլուխն է Միխայլովսկին. չափաւորները մակեդոնական հարցում հետամուտ են բուլղարական քաղաքականութեան շահերին, մինչդեռ ծայրայեղները, որոնց առաջնորդն է Բօրիս Սաբաֆօվը, իրանց նշանաբանն են համարում «Մակեդոնիան մակեդոնացիների համար»: Ծայրայեղների մօտաւոր ծրագիրն է ստիպել որ եւրոպական պետութիւնները միջամտեն մակեդոնական հարցում, դրա համար նրանք ձգտում են անչէջ պահպանել Մակեդոնիայում յեղափոխական կրակը, կազմակերպում են խռովութիւններ, ընդհարումներ տեղական վարչութեան հետ, աշխատում են մնասել եւրոպական պետութիւնների հրպատակների շահերին Մակեդոնիայում և այդպիսով զգալի դարձնել մերկանտիլ Եւրոպային Մակեդոնիայում տիրող բեժիմի վատթարութիւնը:

Մակեդոնական յեղափոխականների այդ երկու կուսակցութիւնների վէճը այնքան սուր կերպարանք ստացաւ կօնգրէ-

սուս, որ երկու կողմերն էլ անջատուելով՝ սկսեցին առանձին նիստեր ունենալ: Դրանց փոխադարձ մերկացումներից պարզուեց, որ միսս Ստոնի առեւանգումը *) կատարուել է Բօրիս Սարաֆովի որոշմամբ, իսկ ստացուած փրկանքը գործադրուել է յեղափոխական շարժման վրայ: Այդ ներքին պառակտումները այնուամենայնիւ չեն խանգարում յեղափոխական զինուած հրոսակներ կազմելուն Մակեդոնիայում, ուր այժմ 11 այգպիսի խմբեր են գործում և յաճախ արիւնալի ընդհարումներ ունենում օսմանեան զօրքի հետ: Մի անգամ արդէն արթնացել է աղատութեան ողին դարերի ընթացքում տանջուած մակեդոնացիների մէջ և, հաեւապէս, ինչ և լինի պէտք է վաղ ուշ մակեդոնական հարցը ստանայ իր արդար լուծումը: Եթէ Թիւրքիան չուզենայ իրատուել իր մօտիկ անցեալից, եթէ նա չօգտուի Եւրոպայի այդչափ զիջող և բարեկամական վերաբերմունքից, որ հասնում է զարհուրելի երեսպաշտութեան, աւելի վատ նրա համար, որովհետեւ ի չար գործ դնել մարդկային համբերութիւնը նրան միշտ չի աշողի: Ի՞նչ կարող է աւելի արդարացի լինել քան աշխատուոր խաղաղ ազգաբնակութեան պահանջը, վայելել գոյքի, պատուի և կեանքի ապահովութիւն: Իսկ այդ չի տալիս իր հրպատակներին սուլթանի բեփմը:

Լ. Ս:

Օգոստոսի 26.

Պ Օ Լ Ս Ի Թ Ե Ր Թ Ե Ր Ի Յ

Այտընեան Աբբահօր մահուան առթիւ մասնաւորաբար հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս կը կատարուի Վիեննայի Միութեան միաբանութեան Աբբահօր ընտրութիւնը: Այդ մասին, արժանահաւատ աղբիւրէ քաղած ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ որոնք բաւական յստակ գաղափար մը կրնան կազմել տալ ընտրութեան նկատմամբ: Ինչպէս յայտնի է, որչափ ատեն որ Աբբահայր մը ողջ է, նոր Աբբահօր ընտրութիւն չի կրնար կատարուիլ, այլ փոխ վանահայր մը կը կարգուի, եւ իր պաշտօնը վարելու անկարող Աբբահայրը դործ է կը քաշուի՝ «Պատուակալ Աբբահայր» տիտղոսով: Երբոր Աբբահայրը մեռնի, որոշ օր մը ի նիստ կը գումարուի ընտրողական ժողովը՝ որուն կը մասնակցին երբեմն 17 և երբեմն ալ մինչեւ 20 ընտրողներ, հետեւեալ կերպով.— Միաբանութեան չորս «առաջիկայ» անդամները, Հոռմի Գործակալը, վանատանց մեծաւորները (3 հոգի), միաբանութիւնէն չորս նշանաւոր անդամներ՝ զորս կ'ընտրեն «առաջի-

*) «Մուրճ», 1901 թ., № 10: